

Americký básník.

Nedávno byly americké listy a dle nich evropské revue plny pohrobniích úvah o životě a dílech velkého muže. Walt Whiteman, veliký americký básník, jeden z trojice básníků Spojených států (Stuart Merrill a Francis Viéle Griffin) zemřel tehdy u vysokém věku.

Břdoncei kritikové, posuzující literální hnutí evropské poslední třetiny devatenáctého věku, seznají udivení, že vše co v západní evropské literatuře ode dneška na čtvrt století na zad platilo za novotu, co do formy i obsahu myšlenkového i citového, bylo už naznačeno, vysloveno ne-li dokonce předstíženo svazkem poessíí Walta Whitemanových, jež vyšly z názvem Stébla r. 1856. Které to novoty byly, netřeba na vlas vypočítávati. Hlavní jsou: naturalism, nevázanost verše a kult vlastní osoby. Není radikálnějšího naturalisty nad Whitemana. Kniha jeho od začátku až do konce není než velikolepým hymnem přírody. Příroda je mu svatou, miluje a slaví vše: přírodní taje, zúrodnění a reprodukce. Vedle básní, které věnuje těmto předmětům činí Zolovy dojem ostýchavých opisů. Co se svobody a volnosti Whitemanových veršů dotýče, nedal se dosud nikdo tak málo vázati formou. Stébla nemají ani rýmu, ani assonancí, ani opakování rytmu, nic, co by na oko vyzrazovalo, že je verš veršem, leda časté přebíhání z řádky na řádku a velké písmeny na počátku každé řádky. A slovo řádka není ani oprávněno, protože po verších jež obsahují dvě slova, následující jiné zabírající pět a šest řádek, aniž na pohled uhodneš, proč?

Osobní kult, kult sebe sama, dnes tak oblíbený u mnohých básníků a literátů, příznak na okotak moderní, pěstoval Whiteman už v r. 1855. Nejednají-li jeho básně o americké demokracii, jednají jisté o — Waltu Whitemanovi. Padesát je jich asi věnováno podrobnému popisu nejen jeho duševních stavů, ale i tělesnosti paně autorovy. A často, aby příliš neopakoval slovíčko já, nahrazuje je autor plným jménem Walt Whiteman a vypisuje všemi písmenami. Někdy dokonce vsune vlastnoruční svůj podpis doprostřed tištěného textu. A kultus své osoby pěstuje bez nejmenšího stínku falešné skromnosti, provázející každé nové vydání svých děl novými fotografiemi, vynášeje svoje zdraví, svoji krásu, svoji mužnost, zkrátka podává skvělý vzor všem mladým literátům, kteří se také nemohou dočkati, aby mohli spustiti píseň o sobě.

Nepěje-li Whiteman o sobě, opěvává americkou demokracii, civilizaci, vědu a nejnovější pokroky průmyslné. Neustále se dostává do vytržení, nejraději k vůli železnicím, k vůli všeobecnému hlasova-

címu právu, k vůli výstavám a fotografu. Svoje podivné básně provází a proplétá autor ke všemu ještě mravními úvahami a osobními vzpomínkami v připojených poznámkách. Nebylo nikdy básníka, který by se tak hodil za terč posměváčkům jako Walt Whiteman. Také se jich mnoho nalezlo v Americe i v Anglii. Ale dopřejeme si už tu malou ukázkou na okus:

Co vidíš, Walte Whitemane?

Koho to tu pozdravuješ, a kdo tu navzájem pozdravuje tebe?

Vidím veliký kulatý div točící se prostorem.

Vidím na jeho povrchu, dvorce, samoty, hřbitovy, vězení, továrny, paláce, chatrče divochů, stany kočovníků.

Vidím na jedné straně vlast ve stínu ponosenou, kde spáčí se pavalují a na druhé straně vlast sluncem ozářena jest.

Vidím podivné změny, tiché, světlá a stínu.

Vidím země vzdálené, tak skutečné a blízké jich obyvatelům, jako má země jest blízka mne.

Vidím nesmírné vodstvo.

Vidím čerňeny hor, vidím řady sierr Andenských a Alleghanských.

Vidím jasně Himalaju, Šan-Šak, Altaj a Goty.

Vidím hřebeny obrů Albra, Kazbeka a Baradžusi.

Vidím Hory Skalné a pil Větrný.

Vidím Alpy Štyrské i Alpy Karnacké.

Vidím Oceán horní i dolní, atlanský i pacifický, vidím moře mexické, brasilské a peruánské moře.

Voby žaponské, hindusianské, čínské moře a zátoku guinejskou.

Plochu Baltu, haspického a botnického moře i břehy bretánské a biskajský záliv.

Moře středozemní ve slunce jasu i tenonen v něm ostrov.

Vnitrozemní moře severo-americká, jichž voda svěže chutná.

Moře bílé i moře grénlandské.

Leč přese všecko svododu formy a obsahu nemá Walt Whiteman nic společného s nejmladší školou zapadnické Evropy. Přes všecko svoji modernost zůstává divochem, poetou jaksi dob předhistorických. Zvláštnost jeho poessíí není výsledkem theoretického přemýšlení aneb potřebou reakce proti unavující formě vládnoucí: je prostě výrazem zvláštní osobnosti, která má svůj původ, svoji letoru i své okolnosti životní.

Walter Whiteman narodil se 31. května roku 1819 ve West-Hills v Long-Islandu, ve státu novoyorském. Otec jeho byl tesařem a před ním všickni předkové bývali dělníky a farmáři. Matka byla Holanďanka, leč také její předci už od dvou set let žili v Americe, vzdělávali půdu země a půdu duše své. Po otcí i matce byl Walt venkovanem, který raději pracuje o samotě, než by se věnoval společnosti a více naslouchá hlasu vnitřnímu než ruchu a šumu světa.

V třináctém roce stal se učněm tiskařským, ale prehl z učení a v šestnáctém roce se vrátil opět na venek. Žil dvě leta tu i tam po městech a vesničkách longislad-

ských. Ve dvanáctém roce tiskl a vydával týdeník *Long-Islander*. Pak žil dvanáct let v New Yorku, nádeničil jako tiskař a novinář. Žil ve společnosti žebráků, pobudů a lehkých děv. Tu jedině se cítil volným. Měl demonickou moc na tyto lidičky. "Znal důkladně nemocnice, útulky žebravých, vězení a vše co je naplňovalo. Opozdoval se ve čtvrtích, kde nejhorší sběh, znal tu každého a každý též znal jej..." vypravuje o něm svědek. Jedinou zábavou jeho byla hudba. Zřekl se třeba raději oběda, aby mohl navštívit operu.

Ale po těch dvanácti letech ucítil, že to ve městě nevydrží. Cestoval čtyři roky po sousedních státech. Cestoval pěšky, rozumí se, a tu a tam nabídl svoji práci a vydělal si nějaký dollar, aby mohl zas dále. R. 1851 přišel do Brooklynu a stavěl i prodával domy. Občas opustil práci a rozběhl se zas do světa, "aby příliš nezbohatl". Tak sem tam se potloukaje dokončil první řadu svých Stébel. Sám sbírku vytiskl a uveřejnil. Z jednoho konce Spojených států na druhý zvedla se bouře smíchu a a zlosti. Ale kniha šla na odbyt, vynesla autoru něco peněz, tak že se mohl zase znovu pustit na pouť...

Roku 1862 došla ho zpráva, že bratr jeho raněn byl těžce v bitvě u Fredericsbourghu ve Virginii. Spěchal tam a tu vedle lože bratrova poznal i jiné raněné, muže brooklynské, spolubratry. Zůstal u nich a ošetřoval je. Ošetřoval je, obveseloval je, posilňoval a chuti k životu i smrti jim dodával. Po tři léta konal tuto hrdinskou práci ošetřovatelskou. Jako dítě nosil raněným tabák a kořalku, psal listy, které mu diktovali, zpíval jim písně a bavil je, jak uměl. Jako druhdy mezi tuláctvem novoyorským cítil se mezi nimi jako doma. Znal všecky jako své bratry. Kniha, kterou o tomto svém pobytu napsal, je tak jasná, jako je smutná Dostojewkého kniha *Dům mrtvých*. Ale obě jeho díla osvícena jsou jedním duchem božským.

Roku 1864 se přepracoval a rozstonal. Ale uzdravil se opět. V uznání jeho služeb opatřeno mu bylo místo v ministerstvu vnitra. Roku 1873 stihl jej záchvat mrtvice. Od té doby v polovině těla pozbyl všeho citu a byl jako mrtvý. Sotva se trochu vzpamatoval, došla ho zpráva o úmrtí jeho matky. Vzdal se své pense 1600 dollarů, opustil Washington a uzavřel se v Camdemu, na New Jersey. Zde žil svých posledních osmnácte let. Byl tak zchudlý, že několikrát požádány v jeho prospěch sbírky. Ale měl málo potřeb a vše ho málo bavilo. Roku 1879 dostal od nějakého majetníka železnice volný lístek k návštěvě Kalifornie a to mu způsobilo větší radost, než kdyby byl, nevím co, zdědil.

Čas po čase vydával neb znovu vydával své knihy. Považoval to

za jedno ze svých potěšení. Na neobyčejnější poděkovací list odpovídal výlevem celého srdce. Zmíněno-li kde po novinách jeho jména, plakal radostí. V městěčku, kde přebýval, neznal ho téměř nikdo dle jména. Ale milovali ho a vídali rádi, jako druhdy na předměstích novoyorských a washingtonských. Sám na svých procházkách pozdravoval, koho potkal, ať byl velký nebo malý, bílý nebo černý. Vše se s ním zastavovalo a děti si s ním hrály. Býval vždycky krásným mužem a stářím, přes svoji ochromenost, nabyt krásy zrovna nadpřirozené. Životopisec jeho líčí výraz jeho tváře, jaký se prý nenajde, co do ušlechtilosti rysů, v rámci bílého vlasu a též vousu.

"Jsem jist", praví o něm John Burrogs, "že tvář jeho ve stáří byla ještě krásnější nežli v mládí... A když jsem jej viděl naposledy v prosinci 1891, ačkoliv už dlouhou dobu se nacházel na krok ode hrobu byl krásný. Ani stopy na něm po sešlosti, jak u starců bývá. Výraz plný opravdivosti, ale velký, takřka božský. Nevěřil jsem, že by byl tak blízek smrti."

Celý dojem osobnosti Whitemanovy shrnul též Burroughs v několika řádcích:

"Všecko vzdělání Whitemanovo, jeho schopnosti i vědomosti založeny a ovládnány byly hlavním rysem povahy jeho: dokonalé lidskosti. Dojem, který činil, nebyl dojem muže spisovatele nebo muže umělce, ale dojem čerstvého, silného a krásného člověka."

Jako jeho předci byli kvakery, také on v sobě cítil osvícenost duchem svatým. Krátce před svou smrtí vyznal: "Vše, co mi Duch pověděl kázal, vyslovil jsem ve svých knihách: bez něho ničím nejsem."

A ten duch mu kázal, co kázal jeho předkům farmářům longislanským: aby se volně pohyboval na výslunní života. Duch mu kázal těšiti trpící, kázal mu vylévati zpěvem své poňnutí, když to v něm příliš hlasitě znělo a ven se tlačilo. Byl to duch prvotní, prvotní, nezkažené přírody, též prostý duch života, který pudí rostliny do květu a děti do hry.

Walt Whiteman měl ostatně to společné s dětmi, že necítil jasně mezi své osobnosti. Obraznost jeho, jak vykládači tvrdí, dovolovala mu vžítí se v tisíc různých poloh a osobností, jako děčko, které naslouchá pohádce. Tak že, napsal-li kde Já nebo Walt Whiteman, dokonce ani nemyslel sama sebe. A co svými Stébly pověděl chtěl, sám naznačil: "zpodobiti člověka, jenž svým vřelým ideálním soucitem objímá radosti, trudy, choutky, ctnosti i hříchy mužů, žen i dětí; člověka živoucího, jednajícího i trpícího za člověčenstvo celé; a tím člověkem je Walter Whiteman."